

JACEK ZINKIEWICZ
<https://orcid.org/0000-0002-3789-0794>
(Muzeum Krakowa)

NAJSTARSZA KRAKOWSKA KSIĘGA RADZIECKA ODKRYTA NA NOWO

***Księga radziecka krakowska 1392–1412*, wyd. M. Starzyński, Instytut Historii
im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, Warszawa–Kraków 2023, 8°, s. 447,
Starodawne Prawa Polskiego Pomniki, seria 2: Pomniki Prawa Polskiego,
red. Waldemar Bukowski, Dział 3: Prawo miejskie, t. 4**

Prezentowana edycja najstarszej księgi radzieckiej krakowskiej z lat 1392–1412¹ ukazała się w ramach serii Starodawne Prawa Polskiego Pomniki (seria 2), sięgającej swoją genezą połowy XIX wieku². Jest to już drugi tom autorstwa Marcina Starzyńskiego wydany w tej serii³. Należy zresztą nadmienić, że działalność edytorska tego badacza w zakresie średniowiecznych źródeł krakowskiego trójmiasta jest zdecydowanie szersza⁴. Nawiązuje przy tym

do tradycji wydawniczej Akademii Umiejętności, a zwłaszcza wydanych w 1878 roku przez Franciszka Piekosińskiego i Józefa Szujskiego najstarszych ksiąg i rachunków miasta Krakowa⁵.

Jak słusznie zauważył M. Starzyński, wspierając się ustaleniami Bożeny Wyrozumskiej, sama najstarsza księga miejska jest wprawdzie znana w całości, jednak księga proskrypcji oraz najstarsza księga radziecka zostały wydane jedynie fragmentarycznie (s. 10). Impulsem do wydania najstarszej księgi radzieckiej były nie tylko obszerne opuszczenia we wspomnianej edycji Piekosińskiego i Szujskiego, ale także przestarzała już metoda edytorska sprzed niemal 150 lat, ponadto liczne błędy w odczytach. Nie oznacza to, że niewydane fragmenty nie były znane wśród badaczy. Część została opublikowana, inne zaś wzmiankowane (zob. s. 16). Świadczy to o potrzebie i wartości prezentowanej edycji. Może warto przy tym rozważyć nowe, pełne wydanie najstarszych ksiąg miasta Krakowa, skoro zlokalizowane zostały liczne błędy w odczytach dawniejszych edycji.

Praca Marcina Starzyńskiego jest kontynuacją i uzupełnieniem/dopełnieniem aktywności edy-

¹ Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29/33/0/1.4.1/427.

² Zob. Wacław Uruszczak, *Wydawnictwo źródłowe Starodawne Prawa Polskiego Pomniki (1856–1921)*, w: *Pomniki prawa na przestrzeni wieków*, red. Kacper Górski et al., Kraków 2016, s. 11–22.

³ Pierwszą były: *Księgi ławnicze krakowskie z lat 1408–1417. Księgi wójtowskie krakowskie. Fragmenty z lat 1411–1412*, wyd. Marcin Starzyński, przy współpr. Patrycji Wiencierz, Instytut Historii PAN, Archiwum Narodowe w Krakowie, Warszawa–Kraków 2020, s. 180.

⁴ Zob. Jan Heydeke, *Census civitatis conscripti. Spis dochodów miasta Krakowa z 1500 roku. Ze zbiorów Archiwum Państwowego w Krakowie*, wyd. Marcin Starzyński, Cracovienses Fontes Minores, t. 2, Kraków 2009, s. XXXVI, 69, nlb. 1, tabl. [4], il.; *Acta consularia Casimiriensis. Fragmenta inedita de annis 1378, 1394–1396*, wyd. Marcin Starzyński, Cracovienses Fontes Minores, t. 3, Kraków 2014, s. XV, 42, tabl. [1], il.; *Regesta mercatoria. Rachunki kupców krakowskich z lat 1401–1510*, wyd. Agnieszka Bartoszewicz, Marcin Starzyński, Cracovienses Fontes Minores, t. 4, Kraków 2018, s. XXVII, nlb. 1, 66; *Mobilia. Inwentarze mienia ruchomego mieszczan krakowskich do schyłku XV wieku / Mobilia. Inventare des beweglichen Vermögens der Krakauer Bürger bis zum Ausgang des 15. Jahrhunderts*, wyd./hrsg. von Mar-

cin Starzyński, Fontes Cracovienses, t. 13, Kraków 2017, s. XXX, nlb. 2, 156, il.; *Nad średniowiecznymi księgami rachunkowymi miasta Krakowa*, „Roczniki Historyczne”, T. 74: 2008, s. 165–178.

⁵ *Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400*, wyd. Franciszek Piekosiński, Józef Szujski, Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestas Poloniae Illustrantia, t. 4, Kraków 1878.

torskiej Bożeny Wyrozumskiej⁶. To właśnie ta badaczka przeprowadziła odczyt źródła, a następnie skolacjonowała go wspólnie z mężem Jerzym Wyrozumskim. Z kolei Marcin Starzyński dopełnił pracę państwa Wyrozumskich – podstawę źródłową ponownie skolacjonował i na nowo opracował (zob. s. 16).

Opracowanie składa się ze wstępu, gdzie znajduje się omówienie dziewiętnastowiecznej edycji najstarszej zachowanej księgi radzieckiej krakowskiej, historia rękopisu, opis kodykologiczny oraz krótka charakterystyka treści i opis jej znajomości w literaturze (zob. s. 9–16). Opracowanie zawiera ponadto starannie przygotowany indeks nazw miejscowych i osobowych w całości opracowane przez edytora. Wydaje się, że autor przyjął krytyczne uwagi, formułowane przez recenzentów innych edycji jego autorstwa/współautorstwa⁷. Szkoda jedynie, że nie pokusił się o przygotowanie indeksu rzeczowego,

tak jak miało to miejsce przy okazji wydania kazimierskich „konsulariów”⁸. W tym przypadku byłaby to bardzo cenna pomoc, choć oczywiście jej przygotowanie wymagałoby sporo trudu.

Nie ma wątpliwości, że wśród średniowiecznych źródeł miejskich księgi radzieckie odgrywają pierwszorzędą rolę i prezentują najbardziej różnorodne treści, od tych o charakterze normatywnym (wilkie-rze), poprzez miejskie rachunki, transakcje kupna/sprzedaży nieruchomości, inwentarze, testamenty, rejestry obioru władz miejskich i cechowych, aż po wykazy miejskiego/cechowego uzbrojenia. Bogactwo treści, odnoszących się do życia miejskiego, stawia wydaną najstarszą krakowską księgę radziecką w centrum badań każdego historyka zajmującego się problematyką dawnych miast, a Krakowa w szczególności. Prezentowana edycja bez wątpienia będzie służyć wielu kolejnym pokoleniom badaczy, podobnie jak jej dawne pierwowzory.

⁶ Por. Bożenna Wyrozumska, *Zapiski z księgi radzieckiej krakowskiej, 1393–1400. Uzupełnienie do wydawnictwa Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa*, w: eadem, *Fontes. Prace wybrane z dziejów średniowiecza i nauk pomocniczych historii*, wybór i oprac. Marcin Starzyński, Kraków 2018, s. 91–110.

⁷ Antoni Gąsiorowski, *Od szlachetnego pana Aradłów do szlachetnego pana Żmielcza, czyli o wydaniu lustracji małopolskich oraz ruskich cel i myt z XVI wieku*, „Roczniki Historyczne”, T. 86: 2020, s. 277–280; polemika na temat wydawnictwa zob. Marcin Starzyński, *Panu Profesorowi Antoniemu Gąsiorowskiemu w odpo-*

wiedzi, „Roczniki Historyczne”, T. 87: 2021, s. 291–292; Antoni Gąsiorowski, *Wyjaśniam Panu dr. hab. Marcinowi Starzyńskiemu (Uniwersytet Jagielloński)*, „Roczniki Historyczne”, T. 87: 2021, s. 292–294; Marek Ferenc, [recenzja] *Lustracja cel i myt małopolskich z 1565 roku*, wyd. Bożenna Wyrozumska, współpr. Marcin Starzyński, indeksy oprac. Patrycja Wiencierz, Kraków 2019, s. 298–300; Adam Kozak, [recenzja] *Acta consularia Casimiriensia. Fragmenta inedita de annis 1378, 1394–1396*, „Roczniki Historyczne”, T. 80: 2014, s. 238–240.

⁸ *Acta consularia Casimiriensia. Fragmenta inedita de annis 1378, 1394–1396*, op. cit.